

ПЕРЕУКЛАДАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ВІД РОЗПАДУ РАДЯНСЬКОГО БЛОКУ ДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ *ЗГОЛОШЕННЯ*

**Переукладання комп'ютерних мереж Центральної та Східної Європи:
Від розпаду Радянського блоку до російсько-української війни**

Зголошення

Спеціальний випуск журналу "*Histories of computer networks of ECE*" та конференція "*Історії та спадщина цифрового: від комуністичної кібернетики до локальних історій Інтернету*" у Центрі міської історії, Львів, жовтень 2024 р.

Інтернет, який не є ані уніфікованим, ані статичним, перебуває у постійному переукладанні під впливом різних прямих і непрямих чинників та агентів. На нього впливають рішення інституцій, що керують Інтернетом, державна та корпоративна напруженість, стихійні лиха, пандемії та зміни клімату, а також зміна політичних порядків під час воєн і так званого миру (Dyer-Witthford & Matviyenko, 2019; Aben, 2022a, 2023). Сучасні інфраструктури телекомунікацій та Інтернету в Центральній та Східній Європі (ЦЄ) є одним із найяскравіших прикладів такого переукладання на історичному тлі постійно мінливих і суперечливих ідеологічних, інституційних, технологічних і політичних реалій, які досі залишаються недостатньо вивченими.

Розпад Радянського Союзу, що призвів до виникнення численних незалежних держав у 1990-х роках, також інтенсифікував розвиток сьогodнішніх здебільшого приватних Інтернет- та ІТ-індустрій. Швидший і дешевший Інтернет уможливив зростаючу експлуатацію платформної праці та помітну мілітаризацію Інтернету шляхом кібератак, зламів цифрової інфраструктури та спостереження. Наміри корпорацій і держав на контроль над частинами інтернет-інфраструктури в межах і за межами державних кордонів призвели до постійної напруженості та реконфігурації вже сформованих мереж. Більше того, такі процеси були прискорені конфліктами і війнами, такими як кібератаки на Естонію в 2007 році, кібератаки на Грузію в 2008 році під час російсько-грузинської війни або нинішня російсько-українська війна, яка становить собою безперервне перезавантаження інтернет-технологій у відповідь на вимоги війни. Всі ці та подібні фактори й події продовжують формувати та змінювати інтернет-інфраструктуру в країнах ЦЄ, пов'язану з радянською технологічною та політичною спадщиною.

На проєкти комп'ютерних мереж у колишньому Радянському блоці¹ вплинула низка факторів: від кібернетичного технооптимізму (Gerovitch, 2004) до суворої конкуренції між державними

бюрократами та економістами в умовах планової економіки (Peters, 2016), від далекосяжних рішень щодо архітектури апаратного забезпечення (Жабін, 2020) до транснаціонального обміну академічними мережами (Rindzevičiūtė, 2016; Wasiak, 2015; Leslie & Gryczka, 2014). Наслідки, які можна простежити в таких проєктах для численних мережевих інфраструктур після розпаду Радянського блоку, залишаються відносно недослідженими.

Країни ЦСЄ зазнали значного процесу модернізації, а подекуди й приватизації своїх телекомунікаційних інфраструктур (Campbell, 1995; Vareikytė, 2022). За останні тридцять років у цих країнах, серед яких Естонія є чи не найяскравішим прикладом (Kattel & Mergel, 2019), з'явилися різні ІТ- та телекомунікаційні компанії, стартапи та платформи, які інтенсивно розвивали ринки ІТ-аутсорсингу або оцифровували свої державні цифрові інфраструктури. Водночас приклад Естонії ілюструє, як розвиток ідеї "інформаційного суспільства" був побудований на дискурсі "розриву" з радянською кібернетикою, при цьому все ще посилаючись на її спадщину (Velmet, 2020). Цей **спеціальний випуск і конференція** зосереджені на поглибленні дослідження таких проєктів і їхніх тягlostей (Bijker et al. 1993) для країн, що виникли після Радянського Союзу у так званій період трансформації (Förster, 2000).

На сьогоднішній день існує потреба в більш широкому історичному та критичному дослідженні сучасних історій пострадянських приватних і державних телекомунікаційних та платформних індустрій ЦСЄ як соціально-технічного явища (Abbate, 2000; Driscoll & Paloque-Berges, 2017). Варто також взяти до уваги множинні темпоральності (Koselleck, 2004) *радянського* і *пострадянського* періодів, які мали різні тривалості в різних країнах або навіть місцевостях регіону. Це має ключове значення для кращого розуміння історичної політики цифровізації в Центрально-Східній Європі та вивчення політичних й етичних питань конфіденційності даних, алгоритмічної підзвітності або трудових прав платформ у зв'язку з цими історіями та їхньою спадщиною (Aben, 2022b).

Щобільше, війна в Україні чітко вказує на те, що інтернет-інфраструктура проходить зараз ключові історичні трансформації, які пов'язані з військом та широким використанням цифрових систем – від простих до надскладних – під час бойових дій. Операційні спроможності Інтернету вже зросли через нові вимоги під час пандемії COVID. Згодом повномасштабне російське вторгнення в Україну призвело до необхідності обробки промислових обсягів даних для військових операцій. Вразливими до найпотужніших руйнівних кібератак на найбільші телекомунікаційні інфраструктури залишаються як цивільні, так і військові інтернет-інфраструктури, які сьогодні майже нероздільні.

Тому ми закликаємо подавати заявки, які спрямовані на заповнення цієї прогалини в дослідженні сучасної історії та соціокультурних, критичних розвідок пострадянських телекомунікаційних, ІТ та інтернет-інфраструктур, а також пов'язаних з ними цифрових технологій та інституцій у країнах Східної Європи під час війни.

Теми можуть включати, але не обмежуватися ними:

- Соціально-технічні історії комп'ютерних мереж та інфраструктур у Радянському Союзі та Центральній та Східній Європі
- Історії та спадщина кібернетики (радянська і не тільки)
- Розпад Радянського Союзу та приватизація чи неприватизація Інтернет-інфраструктур
- Телекомунікаційна- та інтернет-інфраструктура в країнах ЦСЄ та її зв'язок з радянською спадщиною
- Викликані війною технологічні зміни інтернет-інфраструктури
- Локальні історії та конкретні тематичні дослідження Інтернету в країнах ЦСЄ
- Методологічні підходи до вивчення Інтернет- та телекомунікаційної інфраструктури в країнах ЦСЄ

Подання заявок

Пропозиції слід надсилати **англійською мовою** на адресу: cfp_internet_histories@lvivcenter.org.ua з чіткою вказівкою в назві на CfP [**Histories of computer networks of ECE**].

- Пропозиції мають бути обсягом не більше 250 слів, містити детальні джерела, чітко визначений напрям аналізу та стислий виклад, а також коротку біографію автора/ки.
- Відібраним авторам/кам буде запропоновано подати повну статтю через редакційну систему, яка пройде повне рецензування і визначить можливість прийняття статті до публікації.
- Перед поданням статті автори будуть запрошені на **конференцію "Історії та спадщина цифрового: від комуністичної кібернетики до локальних історій Інтернету"**, організовану Центром міської історії за підтримки Центру управління та культури в Європі при Університеті Санкт-Галлена у жовтні 2024 р. у Львові, Україна. Організатори покривають витрати на проживання та проїзд у межах Європи. Участь не є обов'язковою. Якщо поїздка в Україну стане неможливою з міркувань безпеки, буде розглянуто можливість проведення заходу у гібридному/онлайн форматі.

Таймлайн:

2024, **2 квітня**: термін подачі тез

2024, **16 квітня**: рішення про прийняття тез для запрошення до подання повної статті

2024, жовтень: конференція у Львові

2025, лютий: термін подачі перших чернеток статей

2025, березень-серпень: процес рецензування та доопрацювання

2025, листопад: термін подачі завершених статей

2026, березень: публікація

Інформація про журнал:

Internet Histories: Digital Technology, Culture and Society — це міжнародний міждисциплінарний рецензований журнал, присвячений дослідженням культурної, соціальної, політичної і технологічної історії Інтернету та пов'язаних з ним цифрових культур. Інструкцію для авторів можна знайти [тут](#).

Редактори:

Тарас Назарук (Центр міської історії, Гаґенський університет)

Міґле Барейкіте (Європейський університет Віадрина)

Світлана Матвієнко (Університет Саймона Фрейзера)

Якщо у вас виникнуть будь-які запитання, будь ласка, звертайтеся за адресою: cfp_internet_histories@lvivcenter.org.ua

Про запрошених редакторів

Тарас Назарук — керівник проєктів цифрової історії у Центрі міської історії у Львові та аспірант кафедри публічної історії у Гаґенському заочному університеті. Він вивчав журналістику та медіакommunікації у Львові (бакалавр), Вроцлаві та Брно (магістр). З 2016 року координує проєкт "[Львів Інтерактивний](#)" – онлайн-енциклопедію, що представляє історію міста Львова у 19-20 століттях у просторовій перспективі. У 2022 році він започаткував [Телеграм-архів](#) для документування війни Росії в Україні, який також є предметом його докторського дослідження "Соціальні медіа та громадське цифрове архівування з метою дослідження війни Росії в Україні. На прикладі архіву Telegram". Проєкт спрямований на розробку форматів архівного доступу для зменшення загроз безпеці та неетичного використання даних соціальних мереж, а також підвищення їхньої доступності для досліджень. З 2023 року він бере участь у розвитку мережі ініціатив із документування війни Росії в Україні. Сфера його наукових інтересів включає цифрову історію, соціальні медіа та архівування, міські медіа та комунікації, радянську кібернетичну спадщину та історію Інтернету.

Проф. Др Міґле Барейкіте очолює кафедру цифрових досліджень у Європейському університеті Віадріна у Франкфурті-на-Одері, де вона є подвійною членкинею факультету соціальних і культурних наук, а також Європейської нової школи цифрових досліджень (European New School of Digital Studies, ENS). Протягом багатьох років вона досліджує діджиталізацію з особливим акцентом на Центральну та Східну Європу. Її дисертація під назвою "Постсоціалістичний інтернет" досліджує розвиток інтернету в Литві з медіа-етнографічної перспективи, що ґрунтується на спостереженнях, інтерв'ю та архівних дослідженнях. Вона описує та аналізує трудові практики, геополітичні уявлення та критичні перемовини, які розвивають та підтримують інтернет у Литві. З 2022 року вона досліджує медіа та інформаційні практики під час війни Росії проти України у співпраці з колегами із Зіґенського університету та Центру міської історії у Львові. Також Міґле досліджує історичні та сучасні практики дезінформації та організацію праці в контексті алгоритмічних економік.

Др. Світлана Матвієнко є асоційованою професоркою кафедри критичного аналізу медіа у Школі комунікації та асоційованою директоркою Інституту цифрових демократій. Її наукові та викладацькі дослідження, що ґрунтуються на науково-технічних студіях та історії науки, зосереджені на інформаційних та кібервійнах, медіа та навколишньому середовищі, дослідженнях критичної інфраструктури та постколоніальній теорії. Поточна робота Світлани з ядерної культури та спадщини присвячена дослідженню практик ядерного терору, мілітаризації забруднення та техногенних катастроф під час російської війни в Україні. Світлана Матвієнко є співредакторкою двох збірок: "The Imaginary App" (MIT Press, 2014) та "Lacan and the Posthuman" (Palgrave Macmillan, 2018). Вона є співавтором книги "Кібервійна та революція: Цифрові хитрощі в глобальному капіталізмі" (Minnesota UP, 2019), лауреаткою книжкової премії секції "Наука, технології та мистецтво в міжнародних відносинах" (STAIR) Асоціації міжнародних досліджень за 2019 рік та книжкової премії імені Гертруди Робінсон Канадської асоціації комунікації за 2020 рік.

Посилання:

- Abbate J. (2000), *Inventing the Internet*. Cambridge, MA, MIT Press.
- Aben E., “How Is Russia Connected to The Wider Internet?”, *RIPE Labs*, March 22, 2022 (b), <https://labs.ripe.net/author/emileaben/how-is-russia-connected-to-the-wider-internet/>
- Aben E., “The Resilience of the Internet in Ukraine - One Year On,” *RIPE Labs*, April 14, 2023, <https://labs.ripe.net/author/emileaben/the-resilience-of-the-internet-in-ukraine-one-year-on/>
- Aben E., “The Ukrainian Internet,” *RIPE Labs*, February 28, 2022 (a), <https://labs.ripe.net/author/emileaben/the-ukrainian-internet/>;
- Bareikytė M. (2022) *The Post-Socialist Internet: How Labor, Geopolitics and Critique Produce the Internet in Lithuania*. 1st ed., transcript Verlag.
- Bijker W. E., Hughes T. P., Pinch T. (1993). *The social construction of technological systems: new directions in the sociology and history of technology*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press. 4th ed.
- Campbell R.W. (1995). *Soviet And Post-Soviet Telecommunications: An Industry Under Reform* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429306884>
- Driscoll K. & Paloque-Berges C. (2017), Searching for Missing ‘Net Histories, *Internet Histories*, 1:1-2 pages 47-59.
- Dyer-Witheford N. & Mativiyenko S. (2019), *Cyberwar and Revolution: Digital Subterfuge in Global Capitalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press
- Förster, H. (2000). *Transformationsforschung: Stand und Perspektiven; ein Diskussionsbeitrag*. Europa Regional, 8.2000(3/4), 54-59.
- Gerovitch S. (2002) *From Newspeak to Cyberspeak: A History of Soviet Cybernetics*, The MIT Press, 269 pp.
- Gerovitch S. (2008) InterNyet: why the Soviet Union did not build a nationwide computer network, *History and Technology*, 24:4, 335-350, DOI: 10.1080/07341510802044736
- Kattel R., & Mergel I. (2019). Estonia's Digital Transformation: Mission Mystique and the Hiding Hand, in Paul 't Hart, and Mallory Compton (eds), *Great Policy Successes* (Oxford, 2019), <https://doi.org/10.1093/oso/9780198843719.003.0008>.
- Koselleck R., & Tribe K. (2004). *Futures Past: On the Semantics of Historical Time*. Columbia University Press.
- Leslie, C., Gryczka, P. (2014). Ingenuity in Isolation: Poland in the International History of the Internet. In: Kimppa, K., Whitehouse, D., Kuusela, T., Phahlamohlaka, J. (eds) *ICT and Society. HCC 2014*. IFIP Advances in Information and Communication Technology, vol 431. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-44208-1_14
- McKelvey F., & Driscoll K. (2019) [ARPANET and its boundary devices: modems, IMPs, and the inter-structuralism of infrastructures](https://doi.org/10.1093/oso/9780198843719.003.0008). *Internet Histories* 3:1, pages 31-50.
- Peters B. (2016) *How Not to Network a Nation: The Uneasy History of the Soviet Internet*. Cambridge: MIT Press.
- Petrov V. (2023) *Balkan Cyberia: Cold War Computing, Bulgarian Modernization, and the Information Age behind the Iron Curtain*. The MIT Press
- Wasiak P. (2015) Electronic Battlefields, Visions of Progress and Computer Networks in State Socialist Poland, *Cahiers du monde russe*, 56/2-3, 495-516.
- Rindzevičiūtė E. (2016), *The Power of Systems. How Policy Sciences Opened up the Cold War World*, Ithaca: Cornell University Press. 306 p.
- Targowski A. (2015) *The History, Present State, and Future of Information Technology*, Informing Science Press, 418 p.
- Velvet A. (2020). The Blank Slate E-State: Estonian Information Society and the Politics of Novelty in the 1990s. *Engaging Science, Technology, and Society*. Vol. 6, pp. 162-184.
- Zhabin S. (2020). Making forecasting dynamic: The Soviet project OGAS. *Icon*, 25(1), 78-94. <https://www.jstor.org/stable/26983776>